

“Ik ben geen wetenschapper, maar probeer alles uit” Voor onderzoekende boomspecialist is stadsboom niet persé wijker

Anton Dekker is trots op de linden die hij zelf ooit heeft geplant. In dit geval geldt ‘Boompje groot, plantertje dood’ niét!

Wie trekt de kar op het gebied van groeiplaatsverbetering bij stadsbomen? Visionairs, bomenmensen die nadenken over het grensvlak waar bomen en stad met elkaar botsen. Oorspronkelijk bosbouwer Anton Dekker, nu boomspecialist bij de gemeente Apeldoorn, legt uit hoe hij met zijn achtergrond en houding het boombeleid heeft ingekleurd. “Ik moest wennen aan de conditie voor stadsbomen nadat ik het bos uitkwam. Ik wilde dat beter maken.”

Auteur: Karlijn Raats

Tijdens de Lagere Bosbouwschool bracht de jonge Anton Dekker (56) zijn tweejarige stage door bij Staatsbosbeheer in 1969. Op een landgoed in het Sprielderbos viel hij van tien meter hoog uit een boom en overleefde dit ternauwernood. Drie maanden revalidatie volgden. In 1973 kwam hij in dienst bij de afdeling Uitvoering voor de aanleg van groen bij de gemeente Apeldoorn. “In de wijk De Maten heb ik halverwege de jaren zeventig zelf de groenaanleg gedaan, waaronder een laan met linden. Het is prachtig om na al die jaren te zien dat ze zo groot zijn geworden met een diameter van een halve meter. Hier geldt dus: boompje groot, plantertje *niet* dood!”

Bureau Beheer

De gemeente Apeldoorn heeft een eigen afdeling Groen. Twaalf a dertien jaar geleden werd de uitvoering afgescheiden van groen. Uitvoering kwam voor rekening van het gemeentelijk groenbedrijf Groen Natuur & Landschap (GNL). Dekker: “Zij doen de VTA's in het kader van de zorgplicht. Binnenkort volgt een reorganisatie en worden

diensten weer samengevoegd, maar goed. De afdeling groen heeft een ‘Bureau Beheer’. Bij het Bureau Beheer werken de groenbeheerders van de verschillende stadsdelen. Zij staan in contact met de uitvoerders.” Dekker is boomspecialist bij het Bureau Beheer. Hij legt uit: “Ik heb een adviserende rol over bomen, bij planontwikkeling en bij nader onderzoek na VTA. Na mijn advies huren we wel specialistische bedrijven in om het onderzoek af te maken.

Omschakeling

De boomspecialist moest in de jaren zeventig wel even wennen aan de omschakeling van bos naar stad. “Wanneer je aan het werk bent, hebben allerlei mensen constant zicht op wat je aan het doen bent, ook omdat je kleding je herkenbaar maakt: ‘Hé, daar loopt er eentje van de gemeente.’” Dekker lacht. “Ook waren we bij het Staatsbosbeheer zelfvoorzienend in het bos; 's avonds kloofden we hout om onszelf de volgende dag warm te houden.” De gemeente Apeldoorn heeft een paar bosgebieden in haar

beheer, was dat niets voor jou geweest? “Ik heb zo'n 25 jaar geleden wel als bosopzichter gesolliciteerd, dat klopt. Dat is niets geworden. Maar de bosbouw kriebelt nog steeds bij mij als ik in een monocultuur van bijvoorbeeld Douglas-sparren kom. Daar zijn vind ik te gek.”

In plaats van in het bos aan de slag te gaan zette Dekker zich echter aan een hoveniersopleiding, een cursus tot tuintechnicus en een tot oprichter/uitvoerder groenvoorzieningen en specialiseerde zich vanaf de jaren tachtig toch weer op bomen. “De grootvader en de vader van mijn oma (moeders kant) waren beiden boswachter en tuinman op Het Loo, dus het zit nog een beetje in het bloed”, lacht Dekker. “Zo ongeveer alle bomen cursussen die bestaan, heb ik gevolgd. De laatste was de cursus tot ETT.” Niet alles ging echter van een leien dakje.

“Ik ben twee keer tijdens de VEBO (vervolgopleiding boomverzorging) aan de klimcursus begonnen. De eerste keer slaagde ik niet, omdat

er grote angst in me opkwam toen ik bovenin de boom zat dat het touw zou knappen of dat er iets zou gebeuren. Eigenlijk had ik natuurlijk gewoon een trauma opgelopen tijdens mijn val jaren ervoor. Toch ben ik de tweede keer geslaagd. Confrontatie hielp me de angst te overwinnen.”

Niets vanzelfsprekend

“Ik vond het allemaal raar aan toe gaan met stadsbomen. Ik had als referentiekader de werking van een boom in zijn natuurlijke situatie en daar stak de stadssituatie schril bij af. Ik realiseerde me ook wat voor chaos het was in de grond, met al die kabels en leidingen en ik ging me afvragen hoe dat beter kon.”

Voor jou is het dus nooit vanzelfsprekend geweest dat stadsbomen wijkers zijn? “Nee nooit, ook al merkte destijds iedereen om mij heen op -ook de Bomenstichting- dat straatbomen niet ouder werden dan zo'n vijftienvintig jaar en legde iedereen zich daarbij neer. Ik nam niets voor vanzelfsprekend, juist omdat ik vanuit het bos kom.”

Dekker is wel realistisch. Ook al wil hij het niveau van stadsbomen naar een hoger niveau tillen, hij haalt bos- en stadsomgeving niet door elkaar. “Tijdens stads rondleidingen vragen de mensen me wel eens wat ik het mooiste vind aan bomen. Ze schrikken wanneer ik dan zeg ‘bomen omzagen!’. Ik kijk namelijk niet naar de individuele boom, maar naar het geheel. Natuurlijk geniet ik van een herstellende boom of van een monumentale boom, maar het is ook heel gewoon dat bomen omgaan. Als je goed beheert, blijven er evenveel bomen staan als dat er bijkomen. Ook vind ik de monocultuur onder straatbomen saai. Ontwerpers willen uniformiteit en een ‘evenwichtig straatbeeld’, maar hierdoor gaan kwekers bomen kweken met dezelfde genetische eigenschappen, waardoor je een domino-effect krijgt bij ziektes, zoals bij de iepziekte. In een bepaalde straat hebben we daarom zes à zeven verschillende soorten iepen staan. De Vegeta- en Commelin-iepen zijn gevoelig, die vallen weg, maar we hebben nu ook andere resistente klonen in fastigiaat-vormen en wat brede vormen. Ook willen ontwerpers vaak overal eiken, maar daarmee creëer je een infrastructuur voor de eikenprocessierups.”

Dekker lacht: “Dan kom ik toch terug bij de bosbouw met deze waarschuwing: In 1972 en 1973 gingen door stormen hele stukken monocultuur

bos plat in de Veluwe. Vanaf toen ontstond ook in de bossen de trend van natuurlijk beheer. Maar gelukkig heeft onze afdeling Groen binnen het team Ontwerp & Realisatie eigen ontwerpers. Zij werken in het atelier Ontwerp Openbare Ruimte hier op de gang. Het team van Ontwerp & Realisatie heeft ook een eigen civieltechnicus. “Groenmensen en de mensen van andere disciplines werken in het atelier dus samen voor een goede groeiplaatsinrichting voor bomen.” Niet alle projecten komen uit de koker van de afdeling groen. Ook worden projecten door externe bureaus gedaan. Maar als een project door een andere afdeling wordt gedaan, dan adviseer ik als boomspecialist gewoon de projectleider van de desbetreffende afdeling. Alleen bij kleine particuliere projecten heb ik niet altijd grip op de zaak, dat is jammer. Maar van de andere kant kun je niet 24 uur per dag overal tegelijk zijn. Handhaving is nu eenmaal moeilijk.”

“De bosbouw kriebelt nog steeds bij mij”

Pioniersrol

Dekker is gelukkig een onderzoekend type. Met zijn nieuwsgierigheid heeft hij het bomenbeleid al aardig kleur gegeven. Hij vertelt er zelf over: “Schade aan asfalt en kabels en leidingen is al decennia lang een probleem. In 1997 ben ik samen met collega's van Wegen & Riolering al een groeiplaatsproef gestart met kratjes bij een parkeerplaats. Daarmee had ik een pioniersrol, want geen enkele gemeente was er nog mee bezig. Er bestonden wel wat constructies, maar nog geen doorontwikkelde groeiplaatsconstructies.”

Wat vormde jouw inspiratie voor onderzoek? “Ik wist dat er in Duitsland proeven gedaan waren met brugconstructies om wortels onder de weg door te laten lopen. Naar aanleiding van die rioolbuizen kwamen wij op het idee om ook zelf iets op maat te maken van beton. Ron Raam van Drain Products benaderde ons, die had kratjes uit Australië waarin aldaar hemelwater opgevangen werd en waarin het vastgehouden werd door semi-permeabel doek, zodat het water heel langzaam uit de kratten liep. Daar zijn we de eerste proef op de parkeerplaats mee gaan doen. Dat kostte 15 duizend gulden per groeiplaats, dat was in die tijd al verschrikkelijk duur. Later bleek dat de kratjes niet geschikt waren voor de hoog-

ste verkeersklasse; ze vervormden.”

Hoe heb je deze proef kunnen doen, hoe kreeg je de toestemming en het geld? “Door goede samenwerking met de civieltechnici. Als zij ergens een weg gingen openbreken, lieten ze me dat weten. Als een straat sowieso op de kop gaat, kun je net zo goed daar ook je proef meteen doen. Inmiddels hebben we bij de gemeente onze eigen betonnen bunkers. Die laten we zelf bij een betonfabriek gieten. Bijna alle bomen die op onze bomenstructuurkaart staan en die in de binnenstad komen, krijgen bijna allemaal een constructie mee.”

Met de proef knoflookinjecties bij de paardenkastanjes in 2007 had je ook een rol. “Ja, dat klopt. Maar ik was al wel wat sceptisch, omdat deskundigen al twijfelden in de werking er van. Toch heb ik door een bedrijf een proef laten doen omdat ik beredeneerde ‘baat het niet, dan schaadt het niet.’ Bijzondere aan dat voorval was dat ik zelf ben gaan onderzoeken of dat knoflookpreparaat aansloeg. Dat deed ik met de thermograaf (infraroodfotografie, red.) van BTL Bomendienst, die meet op temperatuursverschillen. Bij de kastanjabloedingsziekte stroomt sapstroom de boom uit. Vocht is koeler dan de rest van boomweefsel; dat zie je als plekken op de foto. We zagen dat de behandelde bomen met knoflookpreparaat geen verschil lieten zien met onbehandelde bomen. Ook hadden we een gewone camera en visuele observatie ingezet, ook daarin zagen we geen verschil door het knoflookpreparaat. Gelukkig stabiliseerde de ziekte ten tijde van de proef, waardoor niet alleen de behandelde bomen hun wonden weer overgroeiden, maar ook de onbehandelde bomen weer overgroeiingen kregen rond de opengebarste wonden. En ik ben geen wetenschapper, maar ik heb het idee dat de warme zomers rond 2002 - 2004, waarin de bacterie echt tot expressie is gekomen, een rol speelden. Afgelopen jaren hadden we relatief koelere zomers en zien we de ziekte zich stabiliseren. Niemand weet echter wat er in de toekomst gaat gebeuren.”

Hoe krijg je het voor elkaar om overal een goede groeiconstructie voor te regelen, is daar allemaal het geld wel voor? “Een goed groen- en bomenstructuurplan maken het mogelijk om beleid vast te stellen. Hierin staat bij ons onze visie tot 2020 in. Dat vergroot de kans van slagen op financieel gebied. Tot nu toe hebben we in de binnenstad wat betreft boombeheer alles kunnen verwezenlijken. Natuurlijk gaat dit altijd samen met nood

Anton Dekker: "Tijdens stadsrondleidingen vragen de mensen me wel eens wat ik het mooiste vind aan bomen. Ze schrikken wanneer ik dan zeg "bomen omzagen!". Ik kijk namelijk niet naar de individuele boom, maar naar het geheel."

zakelijke renovaties, zoals ik al eerder zei. Als de grond toch opengaat, leggen we meteen een groeiplaats aan voor de boom."

Er was eens een steen in een boom...

Dekkers instinctieve hang naar empirisch onderzoek rond bomen blijkt ook uit andere activiteiten. "Ik ben lid van de Intergemeentelijke Studiegroep Boomverzorging (ISB) en van de Werkgroep Bomenschouw van de

Bomenstichting. Hierdoor ben ik in de gelegenheid om te zien wat er speelt bij mijn collega's en hoe zij problemen oplossen. Tijdens zulke bijeenkomsten zie ik toch ook wel hoe gezegend wij zijn met onze zandgrond op 94 NAP hier in Apeldoorn. In Capelle a/d IJssel of in het Amsterdamse Vondelpark verzakt en verzuipt alles..."

De boomspecialist weet nog een leuke anekdote: "Ik heb ook iets met oude bomen. In

1990 waren we, vlak nadat de Bomenstichting criteria had gevormd, een lijst met bijzondere bomen aan het opstellen. Zo fotografeerden we in 1991 de Hasloo-beuk langs de spoorweg. Het gerucht ging dat er een meteoriet in was geslagen, want de beuk was tweestammig met een steen in de splitsing. Ik ging er meteen heen om een stukje van de steen af te tikken. Ik ben vrijwilliger geweest op de Volksterrenwacht Bussloo en kwam door mijn voorkennis tot de conclusie dat het een steen was, want het had geen smeltkorst." Dus de mythe was aan digelgelen. "Juist. Maar daar was het verhaal niet mee afgelopen, want ik wilde inmiddels ook wat over de historie van de boom weten. Ik vond tijdens mijn speurtocht een topografische kaart uit 1950 waar de beuk op stond. Bleek dat hij vroeger diende als herkenningspunt in het heidelandschap om de kruising tussen de handelswegen Arnhem – Harderwijk en Deventer – Amersfoort aan te geven. Later is er pas bos aangeplant in het heidegebied. Op een gegeven moment ging ik de boom vaak bezoeken in het weekend. Een nabijwonende boer van een eeuwenoude boerderij vertelde me dat er een waterleiding langs de boerderij en de beuk liep. De boer wees aan waar de waterleiding op zijn land liep, dat was te zien aan de groenere vegetatie. Ik vroeg me af of die waterleiding van aardenwerk en holle boomstammen met lood bekleed ook langs de boom liep en ben dat gaan onderzoeken. In verschillende naslagwerken las ik dat het Franse leger in 1690 een waterleiding vanuit Apeldoorns hoogste punt Hoog Soeren langs de beuk heeft aangelegd, helemaal door de bossen heen naar Paleis 't Loo, om daar de fonteinen hoger dan Versaille te laten spuiten. Bij de gratie van deze lekken heeft de Hasloo-beuk natuurlijk zo goed kunnen groeien al die tijd. Ik ben vervolgens in de boom gaan boren en uit de jaarringenanalyse bleek dat de boom dateert rond 1700. Toen ik ging graven in de grond kwam ik scherven van de leidingen inderdaad tegen." Triomfantelijk laat Dekker me als bewijs wat rode aardewerken stukken pijp zien die in een plastic tas onderin de papierassenkast liggen. Fantastisch! "De boom is inmiddels wel dood. Ik wilde de vastzittende steen hebben, dat had ik al aan de opperhoutvester van de Koningin – de boom staat in het Kroondomein – gevraagd, dus ik ging er iedere zondag heen, maar ... ineens was de steen weg! Gelukkig bleek er nog een tweede steen onderin te liggen, die heb ik wel. Waarschijnlijk heeft iemand ooit die stenen in de oksel van de boom gelegd en zijn ze ingegroeid."